

บทสนทนากับผู้ว่าการ ธปท. ในงานสัมมนา “แนวพระราชดำริ ภูมิคุ้มกันสังคม วัคซีนธุรกิจยั่งยืน”

จัดโดยมูลนิธิปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ

วันจันทร์ที่ 16 กันยายน 2562 ณ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ผู้สัมภาษณ์: คุณสายสวรรค์ ขยันยิ่ง

คุณสายสวรรค์ : ในขณะที่อุณหภูมิการเมือง สังคม และเศรษฐกิจในระดับโลกกำลังร้อนแรง เช่น ปัญหา Brexit สถานการณ์ในฮ่องกง สงครามการค้าจีน-สหรัฐฯ รวมถึงเสียงจากผู้ประกอบการรายเล็ก-ใหญ่ที่บ่นถึงสภาพเศรษฐกิจที่ไม่ค่อยดี เราควรจะไปอย่างไร และใช้วัคซีนอะไรสำหรับพวกเรา

ดร.วิโรจน์ : บางครั้งเวลารับข่าวสาร เรามักสนใจเรื่องระยะสั้น ถ้ามองเศรษฐกิจไทย เศรษฐกิจโลก จะเห็นว่าต่างก็มีวัฏจักร เรื่องสำคัญคือการมองไกลในระยะยาว ทำอย่างไรให้แน่ใจว่าเศรษฐกิจและสังคมของเรามีภูมิคุ้มกันสำหรับระยะยาว **เรื่องที่สำคัญที่สุดคือทำอย่างไรจึงจะสร้างความหวังให้กับประชาชนคนไทย ว่าทุกภาคส่วนจะมีชีวิตที่ดีขึ้นในระยะยาว**

ยกตัวอย่างจากฮ่องกง แม้ว่าเศรษฐกิจจะไม่ได้มีปัญหาหนัก แต่กลับมีการประท้วงต่อเนื่อง 4-5 เดือน เพราะคนรุ่นใหม่ของฮ่องกงขาดความหวัง กล่าวว่ามีมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแล้ว อาจจะต้องกลับไปอยู่ในระบบของจีน เขาจะสูญเสียเสรีภาพ ความกลัวทำให้ภูมิคุ้มกันของสังคมหายไป

หรือกลุ่มผู้ชุมนุมเสื้อกั๊กเหลือง (yellow vest) ในฝรั่งเศสปีที่แล้ว ก็เกิดจากชนชั้นกลางที่รู้สึกว่าคุณภาพชีวิตของเขาไม่ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น รายได้เพิ่มไม่มากในขณะที่ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น อีกทั้งต้องแข่งขันกับแรงงานต่างด้าวมากขึ้น รวมถึงเทคโนโลยีก็พัฒนาเร็วขึ้น

คุณสายสวรรค์ : หมายถึงความหวังต้องมาจากความชัดเจนที่จับต้องได้ ไม่ใช่ใครเข้ามาดูแลประเทศและบอกให้เรามีความหวัง

ดร.วิโรจน์ : ความหวังมาจากหลากหลายปัจจัย แต่ละคนต้องเห็นว่า ตนเองมีโอกาสที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองได้ ขอยกตัวอย่างพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ว่า “การพัฒนาหมายถึงทำให้มั่นคง ทำให้ก้าวหน้า การพัฒนาประเทศก็ทำให้บ้านเมืองมั่นคง มีความเจริญ ความหมายของการพัฒนาประเทศนี้ก็เท่ากับตั้งใจที่จะทำให้ชีวิตของแต่ละคนมีความปลอดภัย มีความเจริญ มีความสุข”

ดังนั้น โจทย์ใหญ่คือทำอะไรชีวิตของคนไทยแต่ละคนจะมีความหวัง มีความเจริญ และมีความสุขในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะทางเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิศาสตร์ ซึ่งนับเป็นทั้งความท้าทายและโอกาส แต่หากเราไม่มั่นใจในตัวเอง เราจะให้น้ำหนักกับความท้าทายมากกว่าโอกาส เราจะให้น้ำหนักกับความกลัวมากกว่าความหวัง ฉะนั้น เราต้องเปลี่ยนสมดุลตรงนี้ ซึ่งจะเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคมที่สำคัญมาก

หากต้องการให้คนไทยใช้ชีวิตอยู่ด้วยความหวังมากกว่าความกลัว มี 3 เรื่องที่ต้องคำนึงถึง คือ (1) ทำอย่างไรให้คนไทยเก่งขึ้นและมีโอกาสที่จะใช้ความเก่งของตัวเองอย่างเต็มความสามารถ (2) ต้องคำนึงถึงความยั่งยืน (sustainability) ที่สหประชาชาตินิยามว่าต้องไม่เบียดบังทรัพยากรและคุณภาพชีวิตของคนรุ่นต่อไปมาใช้ในรุ่นของเรา และ (3) ทำอย่างไรให้คนไทยมีภูมิคุ้มกันที่ดี มี safety net ที่ดีบนโลกที่มีความไม่แน่นอนสูง หากมี safety net รองรับ เมื่อเกิดเรื่องที่ไม่คาดคิด ก็จะไม่กระทบชีวิตของเราหรือครอบครัวมากเกินไป

เรื่องแรกคือ ทำอย่างไรให้คนไทยเก่งขึ้นและใช้ความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ

เรื่องนี้เป็นหัวใจที่สำคัญมาก ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โอกาสทางเทคโนโลยีทำให้ช่องว่างด้านความรู้ ความเข้าใจเทคโนโลยีขยายกว้างขึ้น ทำอย่างไรระบบการศึกษาของไทยจะช่วยให้ทุกคนพัฒนาตัวเองได้ตลอดเวลา มีการศึกษาตลอดชีวิต เพราะเมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงเร็วมาก ความรู้มีอายุสั้นลง จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะทำให้แรงงานไทยอีก 30 ล้านคนเข้าถึงการศึกษาตลอดชีวิตได้ เพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต คือไม่ได้จำกัดเฉพาะการศึกษาในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย เพราะการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่อยู่ในตลาดแรงงานแล้ว อาจจะสำคัญกว่าบัณฑิตที่กำลังจะจบในแต่ละรุ่น

อีกเรื่องที่มีความสำคัญคือ ทำอย่างไรให้คนไทยใช้ความรู้ความสามารถได้เต็มศักยภาพ สังคมไทยมีลักษณะเป็นเพดานกระจก (glass ceiling) การศึกษาจะเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เราขยับฐานะทางสังคมได้ เมื่อช่องว่างของรายได้และช่องว่างทางการศึกษากว้างขึ้น คนจะมองเห็นความเป็นไปได้ในการพัฒนาตนเองน้อยลง กลายเป็นความกลัว ไม่ใช่ความหวัง

คุณสายสวรรค์ : เท่ากับเราที่คนกลุ่มหนึ่งไว้ข้างหลัง ในขณะที่คนที่แสวงหาเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตก็จะทะลุขึ้นไป จะทิ้งห่างกันเรื่อยๆ

ดร.วิโร : ใช่ครับ เราต้องสร้างโอกาสให้คนไทยแต่ละคนมีโอกาสแสดงศักยภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลายมิติ เช่น ระบบนิเวศของเราต้องเอื้อให้คนเก่งสามารถแสดงศักยภาพของตัวเองได้อย่างเต็มที่ การแข่งขันต้องเป็นธรรม รายใหม่และรายเล็กที่มีความคิดใหม่ๆ มีศักยภาพดี สามารถเข้ามาในธุรกิจได้ มีพื้นที่ให้แสดงและสามารถเติบโต การพัฒนาระบบนิเวศ รวมถึงการพัฒนากฎเกณฑ์ของภาครัฐหลายอย่างให้ประสานกันได้ เพื่อลดความติดขัดต่างๆ

คุณสายสวรรค์ : มี startup เกิดขึ้นมากมาย แต่ยังไม่พอใช่ไหม

ดร.วิโร : ในขณะที่เราพูดกันว่า กำลังซื้อคนไทยหายไปไหน บางบริษัท เช่น Kerry express เมื่อ 4 ปีก่อนส่งสินค้า 7 หมื่นกล่องต่อวัน แต่ปัจจุบันส่ง 2 ล้านกล่องต่อวัน แสดงว่ากำลังซื้อเปลี่ยนไปจากร้านค้าเป็นการซื้อขายออนไลน์ รวมถึง SME ที่ขายผ่าน e-Commerce หรือ social media ท่ามกลางบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลง ถ้าสามารถใช้ศักยภาพของตัวเอง จะสามารถสร้างอนาคตที่ดีกว่าได้

เรื่องสองคือ การคำนึงถึงความยั่งยืน

ตามที่ ม.ร.ว.ดิศนัดดา กล่าวในช่วงเริ่มต้น “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” วันนี้น้ำมีพลาสติกด้วย นี่เป็นตัวอย่างการใช้ชีวิตที่เบียดบังทรัพยากรของคนรุ่นต่อไป ทำอย่างไรจึงจะรักษาสมดุลที่เหมาะสม ไม่เบียดบังทรัพยากรของคนรุ่นต่อไปมาใช้มากเกินไป นอกเหนือจากเรื่องสิ่งแวดล้อม หลายเรื่องที่เราอาจไม่ได้คิด ก็มีลักษณะเบียดบังคนรุ่นต่อไป เช่น การขาดดุลการคลัง ซึ่งเท่ากับการใช้ภาระภาษีของคนในอนาคต บางประเทศมีกฎหมายให้สร้างทรัพย์สินให้เพิ่มขึ้นสำหรับคนรุ่นต่อไปด้วย

ความแตกต่างระหว่างคนต่างรุ่นที่เห็นได้ชัด เช่น เวลาคนรุ่นใหม่สมัครงาน เขาไม่ได้ดูแค่เงินเดือน แต่ดูว่าองค์กรนั้นรับผิดชอบหรือสร้างปัญหาต่อสังคมอย่างไร ในเรื่องนี้ภาคธุรกิจสำคัญกว่าภาครัฐบาลเพราะเป็นกลไกการจัดสรรทรัพยากร ถ้าภาคธุรกิจเน้นความยั่งยืน จะทำให้สังคมมีภูมิคุ้มกันที่ดีมาก ซึ่งหลายบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ฯ และสถาบันการเงินหลายแห่ง ก็ให้ความสำคัญกับการสร้างความยั่งยืน แต่ถ้ายังทำธุรกิจแบบเดิมๆ ไม่เพียงแต่ซ้ำเติมเรื่องความยั่งยืน แต่ยังสร้างปัญหาเพิ่มขึ้นด้วย

หัวข้อวันนี้ “**ภูมิคุ้มกันสังคม วัคซีนธุรกิจยั่งยืน**” เป็นชื่อหัวข้อที่ดี อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล ภูมิคุ้มกันทางสังคมเป็นวัคซีน แต่ภูมิคุ้มกันจะเกิดได้ธุรกิจต้องคิดแบบยั่งยืน เป็นปฏิสัมพันธ์ (interaction) ที่เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน

เรื่องสามคือ ทำให้สังคมมีความหวังมากกว่าความกลัว

สังคมต้องมีกลไกหรือมีภูมิคุ้มกันรองรับหากมีเหตุการณ์ไม่คาดฝันเกิดขึ้น ภูมิคุ้มกันเป็นหนึ่งใน 3 เงื่อนไขสำคัญที่เราหมกมองข้าม เช่น การทำประกันอุบัติเหตุ แต่บนโลกที่ความเสี่ยงเพิ่มขึ้น สถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่มีโอกาสรุนแรงขึ้น สภาวะโลกร้อนทำให้มีแนวโน้มเกิดภัยพิบัติรุนแรงขึ้นทุกปี เช่น สองเดือนก่อนพูดเรื่องภัยแล้ง ตอนนี้นำเรื่องน้ำท่วม ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่จำกัดเฉพาะในระดับประเทศ แต่มีผลต่อประชาชนแต่ละคน ว่าทำอะไรคนไทยจะมี safety net สำหรับกรณีที่เกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิด เช่น โครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค หรือโครงการประกันภัยสินค้าเกษตรที่เกษตรกรสามารถซื้อ micro-insurance ที่ค่าธรรมเนียมไม่แพงและได้รับเงินชดเชย

ผมขอสรุปว่ามี 3 องค์ประกอบของภูมิคุ้มกันที่จำเป็นสำหรับสังคมไทย คือ ทำอย่างไรให้คนไทยเก่งขึ้น และสามารถใช้ความเก่งได้เต็มที่ ไม่มีกำแพงกระจกมาปิดกั้น ทำอย่างไรที่จะให้ความสำคัญเรื่องความยั่งยืนในภาคธุรกิจไทย และทำอะไรสังคมจึงจะมีภูมิคุ้มกัน มี safety net ทั้งสามเรื่องจะทำให้คนไทยมีความหวัง แทนที่ความกลัว และความหวังว่าเขาจะมีชีวิตที่ดีขึ้นจะเป็นภูมิคุ้มกันสำหรับสังคมไทย

คุณสายสวรรค์ : ท่านผู้ว่าการสะท้อนให้เห็นสิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของการวางนโยบายเพื่อกระตุ้นให้คนไทยเกิดความหวัง ฝ่าฟันอุปสรรค ไม่ว่าจะเจอปัญหาหรือสิ่งที่ไม่คาดคิด ขอเรียนถามว่า ใครควรจะทำอย่างไรเพื่อให้ได้ 3 สิ่งทีกล่าไว้

ดร.วิโร : เรามักติดกับดักของคำถามว่าเป็นหน้าที่ของใคร เพราะมักจะคิดว่าเป็นหน้าที่ของคนอื่น แต่เรื่องที่เผชิญมีหลากหลายมิติ จึงไม่ใช่หน้าที่ของคนหนึ่ง ถ้าคิดว่าเป็นหน้าที่ของเราทุกคนจะทำให้ชีวิตของเราดีขึ้นได้ แต่ละคนมีบทบาทที่เกี่ยวข้องต่างกัน จึงต้องทำหน้าที่ของตัวเอง บนโลกที่เปลี่ยนจากสภาวะแบบรวมศูนย์ top down มาสู่โลกแบบ democratization คือบนโลกที่เป็น platform หรือ social media ทุกคนสามารถมีบทบาท และสามารถมีส่วนกำหนดชีวิตของตนเองได้ แม้ว่าภาครัฐบาลจะช่วยกำหนดกรอบนโยบาย

กำหนดทิศทางของระบบนิเวศ แต่ภาครัฐกิจ ประชาชน และสถาบันการศึกษา ต้องมีส่วนร่วมและเห็นว่าเรื่องเหล่านี้สำคัญ

ตัวอย่างเช่น หนี้ครัวเรือนเป็นปัญหาของใคร เรื่องนี้เกิดจากปัญหาหลายอย่างตั้งแต่ต้นนโยบายรัฐบาลเรื่องรถคันแรกเพื่อหักภาษี ซึ่งเป็นช่วงที่หนี้ครัวเรือนเกิดขึ้นเร็ว และมีการแข่งขันเรื่องการให้สินเชื่อมากขึ้นแต่กลับไม่ใช่การเปลี่ยนสินเชื่อระบบมากู้ในระบบ ธปท. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคนรุ่นใหม่พบว่าให้ความสนใจเรื่องหนี้น้อยลง เมื่อรูปแบบการแข่งขัน ค่านิยม และพฤติกรรมเปลี่ยนไป เช่น สามารถซื้อของทางอินเทอร์เน็ตตลอดเวลา ถ้าไม่ใช่ก็ขายต่อ ในขณะที่ความมั่นคงทางการเงินและเงินออมเป็นเรื่องสำคัญเพราะคนมีอายุยืนยาวขึ้น แต่เมื่อดอกเบี้ยต่ำ คนจะไม่มีแรงจูงใจเรื่องการออม จึงมีปัจจัยหลากหลายมิติที่เกี่ยวข้องในฐานะธนาคารกลางของประเทศ ธปท. ซึ่งมีหน้าที่ออกเกณฑ์การกำกับดูแลให้เหมาะสม จึงออกเกณฑ์สินเชื่อบัตรเครดิต สินเชื่อส่วนบุคคล เช่น เกณฑ์ LTV สำหรับสินเชื่อบ้านที่อยู่อาศัย สินเชื่อจำหน่ายทะเบียนรถ (car for cash) แต่ ธปท. ไม่ได้กำกับดูแลผู้ให้บริการทางการเงินทุกราย เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ บริษัทลีส์ซิ่ง ก็ไม่ได้อยู่ภายใต้กำกับของ ธปท.

อีกเรื่องที่ ธปท. ทำ คือคลินิกแก้หนี้ ทำอย่างไรลูกหนี้จะออกจากวงจรหนี้ได้ คลินิกแก้หนี้จะเป็น one-stop ผ่านบริษัทบริหารสินทรัพย์สุขุมวิท เพื่อให้ลูกหนี้เข้ามาเจรจาและยืดระยะเวลาการผ่อนหนี้ออกไป สมาคมธนาคารไทยและสถาบันการเงินเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ และเดือนที่ผ่านมาได้มีการลงนามใน MOU สำคัญคือการปล่อยสินเชื่ออย่างรับผิดชอบ (responsible lending guidelines) และส่งผลทันที เช่น บางสถาบันการเงินอาจจะเลิกทำแคมเปญสำหรับคนมีรายได้น้อยผ่อน 0% 6 เดือน เพื่อใช้จ่ายในเรื่องที่ไม่เกิดประโยชน์ อีกเรื่องที่สำคัญคือ การให้ความรู้ทางการเงิน เพื่อให้คนไทยมีทักษะการวางแผนทางการเงินซึ่งเป็นทักษะสำคัญของชีวิต ในการขับเคลื่อนงานในเรื่องนี้ ธปท. ร่วมกับพันธมิตรหลายแห่งทั้งภาครัฐและเอกชน สถานศึกษา สถาบันอาชีวศึกษา ทุกเรื่องไม่ได้มีมิติเดียว ต้องมองให้รอบด้าน เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม

ผมขอฝาก 3 คำที่สำคัญที่สุดคือ (1) productivity ทำอย่างไรให้คนไทยมีผลิตภาพสูงขึ้น ต้องทำงานเก่งขึ้นภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด (2) inclusivity ทำอย่างไรให้สิ่งที่มีผลต่อคนทุกกลุ่ม ไม่จำกัดเฉพาะรายใหญ่ แต่รายเล็กรายน้อยในสังคมต้องได้ประโยชน์ (3) immunity ทำอย่างไรจึงจะมีภูมิคุ้มกันของตนเอง ครอบครัว และองค์กร ถ้าเราให้น้ำหนักทั้ง 3 เรื่องนี้ จะทำให้คนไทยมีภูมิคุ้มกันจากความหวังมากกว่าความกลัว

คุณสายสวรรค์ : สุดท้าย อยากให้พูดถึงหลักเศรษฐกิจพอเพียงหรือศาสตร์แห่งพระราชาก็เกี่ยวข้องกับเรื่อง ภูมิคุ้มกันที่สามารถจับต้องได้ และนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตคนไทยทุกคน

ดร.วิโรท : ถ้าเราทำความเข้าใจคำว่า “พอเพียง” ให้ลึกซึ้งดีแล้ว จะมีผลต่อพฤติกรรมของเรา คำว่า พอเพียง ไม่ใช่แค่พอมีพอกิน ผมเคยถามผู้รู้ ท่านว่าเป็นเรื่องเศรษฐกิจสมดุล ทำอย่างไรให้เกิดสมดุลที่เหมาะสมสำหรับแต่ละคน คำว่าพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรหมายถึง “พอเพียงที่ใจ” ซึ่งจะสะท้อนออกมาที่ความพอประมาณ ความสมเหตุสมผล และการคิดถึงอนาคตที่เราต้องสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งจะเป็นการเข้าใจตัวเอง เข้าใจค่านิยมหลักขององค์กร สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคลถึงองค์กร แม้แต่ ธปท. การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจต้องคำนึงถึงความสมเหตุสมผล ความพอประมาณ และการสร้างภูมิคุ้มกัน ทั้ง 3 เรื่องเป็นหัวใจของการทำหน้าที่ของธนาคารกลาง

คุณสายสวรรค์ : โดยสรุป ท่านผู้ว่าการอยากให้คนไทยทุกคนเริ่มต้นเปิดใจเรียนรู้ถึงเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเมื่อเราเข้าใจ เราจะแสดงออก กระทำ ประพฤติ และมีกลยุทธ์ในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการ นักธุรกิจ หรือองค์กรขนาดใหญ่ ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ เริ่มกันที่ใจ หรือตามที่พระองค์ท่านสอนว่า ระเบิดจากข้างในก็จะเกิดปัญญา และเดินตามรอยพระองค์ท่านได้ และฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้